

A book about Tradition and René Guénon

M. Capruta

Followed by the Italian version

The Romanian publishing house Humanitas recently issued a volume entitled *Sensuri metafizice ale crucii* (*Metaphysical meanings of the cross*). It consists of the transcript of several meetings that took place at the periodical gathering of certain „round tables” - in the first half of 2002 – that had as a purpose the acquaintance with René Guénon’s writings in general, and with one in particular, *Le symbolisme de la croix*.¹ The table companions are four, and we mention them as they appear on the book’s cover: Anca Manolescu, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici and Gabriel Liiceanu. Ion Marin will join them for only one meeting.

We can only appreciate such an initiative because, in our opinion, what these meetings have occasioned is not the acquaintance with an author, but the connection with traditional cosmology and metaphysics, something rather rare nowadays. The discussions are led by Andrei Pleșu who, alongside Anca Manolescu, has an older interest in Guénon’s work. The two of them possess more comprehensive information on the subject matter and, consequently, their understanding proved to be deeper. However, we want to stress the fact that these dialogues are carried out with honesty by all the participants. And this honesty is exactly the reason for which this book should be read. And now we arrive at the considerations regarding the public reception of this volume.

For most of the public, unfamiliar with the subject, the book may be the source of much confusion. The various opinions originating in heterogeneous points of view and tributary, at different degrees, to the western mentality, the colloquial character, the honest and sometimes strong commitment, cause the mistaken presentation of certain facts, while others have as main source premises we consider false from the very beginning. However, the features that operate as obstacles for a certain category of public, and which do not recommend the book if it aims at a correct presentation of traditional metaphysics, these features represent the main interest for the competent readers. And most of the times, what really renders this transcript important, is not necessarily the information as such, but the opportunity to observe the way it is processed. At the same time, it is relevant with regard to the idiosyncrasies provoked by its display, especially for those who know what the initiation

¹ See *Sensuri metafizice ale crucii*, Humanitas, București, 2007.

A book about Tradition and René Guénon

of such approach means. We find these irritations to be strikingly familiar both as reactions and as ways of manifestation.²

The problems we shall insist upon are those that we considered would necessarily need explanations. The book is full of ideas, speculations, comments that cannot all be displayed here and debated upon, although most of them are more or less debatable. However, this doesn't mean that we cannot find assertions we agree fully with, but since the latter are inextricably mingled with all the other statements, it is almost impossible for the amateur to discern.

What draws our attention from the beginning is the way in which Guénon's function is understood, and we are referring here to the abundance of expressions as "guénonian esotericism", „guénonian type of constructions", "guénonian constructions", „guénonian theories", Guénon's doctrine", etc.³

The discussions start from a so-called „scheme of the Universal Possibility", and even though we understand that its purpose is purely auxiliary, this scheme is, nevertheless, the main source of the major confusions the participants at these discussions have to deal with.⁴ We

² We send the reader to our study *Sol Invictus, Sol Niger*, **Oriens**, Volume 3, Numbers 11-12, November 15, 2006, p. 5-6.

³ Let us briefly mention other aspects that came to our attention while reading the transcript of these dialogues. It reads like this (p. 25): "in front of an audience, Guénon's position and that of its defendants would win". We are more inclined to think otherwise. Because even though we understand what is alluded here, we must say that the esotericism is not exotericism. Thus, the part of the doctrine that refers to the bhaktic way is not what Guénon presented in his writings, but what is intrinsically reserved to an intellectual *elite*. Also, on p. 47 we can find the frequent confusion between the Universal Man and Adam. Let us note that if we consider the Primordial Man (Adam), he only represents the centre of a level of existence, namely the human individual one and not the realization of the total being which designates the Universal Man. Yet, on p. 93 it is correctly pointed out that Adam Kadmon is the Universal Man, although we have the impression that the confusion persists. „The border" between the two realities is virtual, which is the human limit seen upwards. But this virtuality can only be understood as an identity if we look downwards. (the case of the avatāric function). In Christianity, we may say that the Logos is the expression of the Universal Man and Jesus Christ is the expression of the restoration of the individual human level of existence that is the New Adam. Nevertheless, Jesus Christ is only virtually (this time looking downwards) subdued to the conditions of manifestation, for in His case, the problem of the Universal Man is indissolubly bounded to the avatāric function. The problems regarding the Universal Man in Christianity are also debated on p. 96, 107. Somewhere else it is stated (p. 66) that „the limit of our reasoning has been well enough set for several centuries". If this were true, it would mean that man tasted from the forbidden fruit only several centuries ago, for what else defines the off-centered man if not the domain of the discursive reasoning? This limitation is exactly the superior limit of the fallen human individual, so its „setting" coincides with the acquiring of the dual, deformed consciousness. At the same page (66) we can also find this following question: "would you obtain something consistent by forcing the boundaries?" We should observe that exactly this transgression towards the superior is what is called spiritual process or the acquiring of the superior levels of the being, but this transformation is not obtained through reason but through Spirit, and reason itself, as a limit, is transcended; the one who acquires knowledge beyond the human-individual limit, is only virtually situated under the influence of the modalities that condition this level of existence. This is why if we ask „how much from this type of discourse (*metaphysical*, n.n) is highly, medium or not credible," (p. 67), we could only answer that such discourse is not directed towards faith but towards gnosis, a fact which is actually clearly pointed out in the text (p. 78). And we could go on with such examples.

⁴ At p. 156 of the book the authors deal exactly with „La résolution des oppositions", and, consequently, we ask ourselves why it is chosen, as a starting point for these dialogues, the schematization which requires limitative conceptualization, separation, analysis, thus everything that is situated at the antipode

A book about Tradition and René Guénon

shall not find such a scheme anywhere in Guénon's work or in any traditional text. In fact, the attempt to schematize is a purely western habit, and if we wish to understand what lays beyond the level of manifestation any kind of schematization proves to be a real obstacle in such an endeavor. We understand that a western approach is used for an appropriate mentality but this is exactly what we will **never** find in Guénon – at least not in this manner and not for this purpose –, exactly because the West no longer possesses the complete metaphysical knowledge and, implicitly, the instrument to reach it. Consequently, the orthodox modality of displaying these realities can only be an Eastern one that, in its turn, needs to be adjusted to meet the modern-western level of understanding. Because he was completely aware of the type of mentality with which the audience was endowed, at the only conference he ever held, at Sorbonne, Guénon deliberately stated: „what concerns us is, in itself, truly and absolutely unlimited and, consequently, it cannot be confined to any formula or any system”.⁵ Thus, the scheme of which we speak is this:

The supreme level: THE UNIVERSAL POSSIBILITY (The Principle)

**A)The non-manifestable Non-manifested
(possibilities of non-manifestation)**

THE NON-BEING (The Super-Being)

1. The “metaphysical zero” level

**B)The manifestable Non-manifested
(possibilities of manifestation)**

C) THE BEING (The non-manifested Principle of manifestation)

2. The level of manifestation: THE BEING as EXISTENCE

**A.The inform manifestation
(super-individual)**

**B.The formal subtle manifestation
(noncorporeal)**

**C. The formal coarse manifestation
(gross, corporeal)**

If we underlined the fact that such a schematization is truly inappropriate for understanding what it aims to represent, we must state now that we do not agree with what it comprises either, because the display of the elements it is composed of, inappropriately reflects what Guénon presented in his books. Thus, the Universal Possibility must not be understood as the top of a pyramid but as That which contains All, being most rigorously the expression of the Infinite, which is neither up nor down, on top or at the bottom. It is *neither, nor (neti, neti)*, as the Hindu say. The Universal Possibility contains the possibilities of non-manifestation which belong to the Non-Being, and the possibilities of manifestation (only insofar as they manifest) which correspond to the Being.⁶ The Being, inherently non-manifested, is contained within these possibilities of non-manifestation, thus we see no disjunction whatsoever at the level of the Non-Being, let alone one such as 1.A and 1.B.⁷ For us, such a

of non-disjunctive understanding. Furthermore, on p. 256 the author writes: “I would try to understand things more intuitively”.

⁵ See **Guénon**, *La Métaphysique Orientale*.

⁶ See **Guénon**, *The Multiple States of the Being*, chap. 3; and **Guénon**, *Man and his becoming according to the Vedānta*, chap. 15.

⁷ The scheme uses a terminology that is also a source of misunderstandings: thus 1.A represents the *possibilities of non-manifestation*, 1.B represents the *non-manifested possibilities of manifestation* and

distinction is an error. The Non-Being contains the Being in a „manner” which lies beyond any confusion or discrimination, thus the Being does not melt within the Non-Being, but it does not appear as distinct either, for Its „nature” is, most rigorously, non-manifested, thus lying within the bosom of the possibilities of non-manifestation.

What is non-manifest at the level of the Being, and subsequently belongs to the possibilities of non-manifestation, are exactly those *non-manifested possibilities of manifestation*. And, following this, what is manifest at the level of the Being is exactly *the manifested possibilities of manifestation*. We see how all is contained within the Universal Possibility, no disjunction having an absolute reality: existence is within Being, the latter is within Non-Being, and this is within the Universal Possibility.

Consequently, a second disjunction we cannot agree with is the one that separates the Being (1.C) from *the non-manifested possibilities of manifestation* (1.B). Thus, we can thoroughly assert that the Being is contained within the bosom of the Non-Being or veils It, without becoming one with it, like the kernel of a fruit and its peel or shell. Thus, if 1.C overlaps with level 2 in reality, then the manifestation, in all its universality, is nothing else but a view of the being subdued to its conditionings, while the non-manifestation is the View *par excellence*, unconditioned, synthetically-global and immediate. In other words, the manifestation is the reflected vision (the apparition) of the being, while the non-manifestation is the Certitude of Truth, the direct vision.

On the other hand, the level of the metaphysical One is not represented in the scheme. This One represents exactly the level of the Being, as the unutterable expression of the unutterable or, in other words, as the *manifestable possibility of manifestation* (the expression), non-manifested in itself (unutterable – representing *the non-manifested possibilities of manifestation*), of *the possibilities of non-manifestation* (of the unutterable). This level is replaced in the scheme with 1.B. The Universal Possibility or the Infinite is *beyond* all this. We quote Josephus:

For a maximum strictness, the Infinite lies beyond Silence, for even if this name is used to symbolize the Supreme Mystery, what It designates is only an imperfect allusion. Even if we apprehend Silence in its depth and elevate Its meaning beyond any rational-discursive understanding which requires a counter-balance in Sound, It would still not succeed to point the Infinite, for It would only sublimate itself into a Unity that truly transcends duality, but for this very reason it would mean nothing more than this. Otherwise, pushing these considerations to the limit, even the metaphysical Zero in Itself, seen as the Hidden Kernel of the Unity, and thus as Silence fathomed beyond Unity, it still is not the Supreme Infinite.⁸

The error does not appear only in the understanding of this level, but also within the representation of the domain of the manifestation. Thus 2.A belongs indeed to the super-formal, universal manifestation, but only 2.A is situated on this level. 2.B and 2.C belong to

1.C *the manifested possibilities of manifestation*; thus, 1.C is senseless within the scheme, overlapping in reality with the level 2 of the scheme.

⁸ *General considerations on Judaic esotericism (III)*, **Oriens**, Volume IV, Numbers 5-6, June 30, 2007.

the formal manifestation and represent the psyche, respectively the flesh for the individual man. Thus, 2.B could not belong to the “non-corporeal”, except the least desirable situations.⁹ On the other hand, but closely connected to what we have stated, we would restrain from using the word „inform” to designate the universal level of manifestation for it suggests the amorphous rather than the super-formal. Anyhow, bearing in mind all these schematizations and inherent errors, the unconscious use of this term doesn’t come as a surprise for it expresses, as we have noticed before, the infernal rather than the supernal levels of the being.

If we follow attentively the dialogue on pages 71-77, we shall see how bothering this schematization can be.

Another fragment that draws our attention is the one which attempts to explain „the scheme of the Universal Possibility” with the help of the Judaic esotericism, erroneously considered mysticism by the participants.¹⁰

From the very beginning we must say that this “scheme” cannot be validated because Kabbalah, like any other traditional form, in its metaphysical core, eludes any kind of schematization, as we already stated this above, but more than that, the data of the Judaic tradition does not match with the levels depicted in the graphics above. However, we feel the need to express our reservation regarding certain matters which represent the “body” of this incursion into the esotericism of the Judaic tradition.

At one point it is asserted that for Kabbalah or for any other metaphysical tradition, the manifestation takes place within God¹¹ and “for Guénon, the manifestation is, by definition, «external» to the Principle”.¹² This affirmation has no ground, the truth being exactly the opposite and we do not think it is necessary to insist further on this aspect. We will only mention, as a pretty much self explanatory example, the chapter *L’esprit est il dans le corps ou le corps dans l’esprit?*, from the volume ***Initiation et Réalisation Spirituelle***. In fact, if it were clearly understood that, in the books signed by Guénon, we do not find his ideas but the presentation of a teaching which does not belong to him, and which he did not invent, then this type of misunderstandings could be easily avoided, especially in what concerns such essential aspects of the doctrine as the immanence and the transcendence of the Principle.

Further on we wish to insist upon the way in which „the stages” of manifestation according to Kabbalah are presented. First of all we have certain reservations regarding the comprehension of the emanative process as being divided by „thresholds” when one sees Ein-Sof and the Tree of the Sephirot – which is the Universal Man - , even though we understand that the term “threshold” is used with the right intention of suggesting, or alluding to what happens there.

The reason for such an opinion is this: the „threshold” suggests and hints – nevertheless – at the „passage”, and the reluctance we have towards this term comes from the fact that it seems to have been confiscated by Phenomenology, and, sadly, the extensive use of this meaning may confuse those who wish to understand traditional metaphysics. In the sense it is used in Phenomenology, the „passage”, expectedly, hints and stops at the level of the Being. And it is natural to be like this because here is used, in the process of knowledge, the rational intellect,

⁹ This confusion also appears on p. 256. See footnote 22 below.

¹⁰ See p. 79.

¹¹ See p. 80-81.

¹² See p. 80.

strictly individual, consequently operating with complementaries. There are two perceptions, distinct in subtlety, in the Phenomenological comprehension of the Being as the “passage”: one speaks about the Being as “limit”, as “trace” – *vestigio pedis* – within manifestation, within existence; the other targets a qualitatively higher level of understanding and it speaks about the „passage”, the „limit” between manifestation and non-manifestation.¹³ In this latter case, it is usually ignored the fact that what is designated here as „limit” and as „passage” situates at the same level of the Being. For if one could speak about a threshold or about a „passage”, this „limit” lies *between* that-which-cannot-be-named and that-which-can-be-named, and this gate is exactly the Name Itself – unutterable in Itself - which in Christian tradition is designated as *Logos*, in Hinduism as *Parashabda*, etc. However, that which could be named as „passage” or „threshold” or „limit”, or any other metaphor that could suggest the ineffable, it only suggests the level of the Unity which unites, as „passage”, the inferior complementary. And this is most rigorously the level of the Being. Because the Non-Being, as Principle of the possibilities of non-manifestation does not constitute any passage. Being the Silence Itself, It no longer unites synthetically any kind of opposites, as “limit” or as “passage” beyond them. Thus, we cannot talk about a “threshold” between Being and Non-Being, but only between existence and the non-manifested Being.¹⁴ The latter is the One that „eludes” existence and we may say it does it in an alluding way. This is the very reason why apophasis, as a type of discourse, is only cataphasis. Thus, the only way the non-manifested aspect of the Being can be apprehended, which occults Itself within the Silence of Non-Being in a mysterious way, and beyond It, meaning both the complete Non-Being and the Infinite, is the spiritual intuition, super-rational, non-discursive and immediate, which has no common measure with the philosophical speculation or with the religious fideism, and which rigorously lies beyond any discourse, be it an alluding one.

Thus, leaving aside the statements regarding any kind of „threshold” within the “scheme” they use, a scheme we strongly disagree for the reasons we have already mentioned, we must say that we cannot see the sephirah Kether as being such threshold.¹⁵ Furthermore, it would be meaningless to talk about a threshold between *Ein-Sof* (Infinite) and *Ayin* (Non-manifestation). And if so, the “threshold” couldn’t hint, not even in an alluding way, at the Non-manifestation or at the Infinite. Thus, everything considered a “passage”, and whatever this term may suggest, stops at the level of the Being.

¹³ In both variants the Presence is understood as Emptiness and Absence. And this is the individual knowledge *par excellence*, hence pain as the path to the centre. And we ask ourselves if this isn’t the only way left for most of us in these times.

¹⁴ In fact, these “thresholds” should be avoided even when one wishes to understand the level of the super-formal manifestation exactly because, from a certain perspective, it belongs to the Universal domain as well. And the Universal, exactly because it is what it is, situates beyond any kind of fragmentation of an individual nature.

¹⁵ See p. 83 where the word “ford” is used as a metaphor suggesting the threshold.

A book about Tradition and René Guénon

Kether Elyon (Supreme Crown) is the name of the Non-Being and It is identical with Nothingness (*Ayin*). This is the root of the hidden grain of manifestation. And yet, this root is not everything that *Ayin* means, but only the non-manifested aspect of the grain of manifestation. Nothingness spreads inconceivably beyond this root, which does not mean that this extension is able to exhaust the Infinite (*Ein-Sof*).¹⁶

The fragment shows how one should understand, beyond any distinction, the co-essentiality within the possibilities of non-manifestation and beyond them. Since the volume we are reviewing does not refer to the domain of non-manifestation in this manner, we can find the following note inferred from one of Gershom Scholem's statements, according to which the sephirot are emanated from Ein-Sof, a statement which taken as such can only be true. But what it is inferred from it is exactly the expression of the profane way of understanding such realities: „Thus, the sephirot do not have their origin, their root, at the level of the Being”¹⁷. This consideration cannot be true, if not only because of the sufficient reason already presented, namely that a disjunction at the level of non-manifestation is an error, at least because this disjunction leads to this type of schematization divided by „thresholds”, whose effect is exactly error and falsehood. For everything that *is*, can only *be* as Being – subdued to various conditionings – and through Being, as the aspect or the countenance of the Non-manifestation.

Let us insist on certain aspects. We find the following remark: „*Śruti* is direct perception. It is lower, in a way, than the other one (*smṛti*, n.n.) which is a mental operation. *Śruti* is immediate contact, it is direct hearing, thus the «lower» level of knowledge; it is empiricism, if you wish – but it is, at the same time, direct access to the source”. *Śruti* „is an operation which expresses itself with the help of the sensorial, not that of reason”.¹⁸ We have to say that we are dealing here with a serious confusion. *Śruti* is indeed direct, immediate *hearing*, since it is the expression, as Guénon remarks,¹⁹ of spiritual intuition, super-rational, thus belonging to the Universal domain. Therefore, it is not only superior to reason, but to any esthetical mediation implicitly, in the most appropriate sense of the word *aisthesis*. Everything belonging to the domain of sensation is inferior to reason,²⁰ which is, in its turn, inferior to revelation, and the latter situates below the level of direct spiritual intuition. And this direct spiritual intuition is implied when we use the term *śruti*. Symbolically, the relation between *śruti* and *smṛti* is analogous to the one between the sun and the moon. The latter only reflects the light of the sun. This fact is of a real importance because one of its applications is exactly the distinction between belief and gnosis. Thus, from any point of view, *śruti* cannot be inferior to *smṛti*. The latter extracts its own authority from reflecting the former at an inferior

¹⁶ See *General considerations on Judaic esotericism (III)*, **Oriens**, Volume IV, Numbers 5-6, June 30, 2007.

¹⁷ See p. 83.

¹⁸ See p. 104.

¹⁹ See *L'Homme et son devenir selon le Vēdānta*, chapter 1.

²⁰ We are mentioning that *agape* does not belong to the sensory, but is part of the triad St. Paul speaks of (1 Corinthians 13,13): “And now these three remain: faith, hope and love. But the greatest of these is love.”. We repeat that Eve's reintegration leads to the realization of the primordial Androgyne.

level. *Smṛti* does belong to the mind (*manas*), but this is exactly what gives the measure of the individual domain while *śruti* represents the direct spiritual view.

Since the distinction between revelation and gnosis has not been made, at page 109 it is stated: „the Lesser Mysteries are the object of philosophy”. We find it hard to understand how such an absurdity can be stated. And in order for the reasoning to be complete, philosophy is axiologically overimposed the revelation as way of access to the Greater Mysteries.²¹ We cannot help but smile at the consideration that the centre of the individual-human being can be reached with the help of the means that led exactly to its off-centration, for we are certain, because of the very indication given inside the text, that not the Pythagorean meaning of the term is considered. The paradisiacal centre of our world is the heart of the individual man. And this is not the heart made of flesh but the psyche in its state of androgyny and equilibrium.²² It is that *psyche* that contains Shekinah, so to speak. Also, how could one reach through revelation the Celestial Paradise - which rigorously corresponds to Freedom (moksha) or to the Supreme Identity -, when revelation, in itself, suggests the necessity of a mediation for that who cannot have a direct and immediate access? Because we couldn't say that the Supreme Mystery has the revelation of Its own Being, same as the latter hasn't the revelation of its own manifestation. Moreover, inside the text, this obvious fact is pointed out rather well; however, its importance is not fully appreciated: „If the meeting with the divine, through which revelation takes place, cannot be a meeting with God Itself, because then the meeting would be deadly, then whom could we meet? Which one of His faces? ”.²³ This interrogation, properly understood, should bring forth the meaning of the phrase Supreme Identity.²⁴ In other words, Who can meet God Itself (Gottheit, Brahma nirguna, Ein-Sof) and who must die for such a meeting?

When presented with the traditional cosmological and metaphysical data, we notice in these discussions a certain need, more or less unilateral, to refer to the latest scientific „discoveries” and modern scientific theories, which would „validate” what is presented. We must say that such a perspective, as „interesting” as it might seem to certain people at a first glance, is of no real interest to the one pursuing spiritual process. Moreover, this perspective on the traditional doctrine only demonstrates that, in the eyes of certain people, it appears as some sort of exotic curiosity which, more or less paradoxically, is „validated” even by the most recent conclusions of profane science. But, leaving aside the position of this perspective in relation to the real understanding of things, it must be said that everything the profane physics manages to comprehend situates at the lowest level of manifestation: the qualified

²¹ See p. 108.

²² It is interesting that on p. 256 it seems that the psyche is erroneously perceived as belonging to a higher level of existence. On the contrary, it gives the “measure” of the degree of proximity to the centre of the individual-human world. The human body doesn't designate only flesh but it is a psycho-somatic compound. The angels, on the other hand, or what this word designates, namely the super-formal manifestation, are situated on a level of existence within which we couldn't properly speak about a body and, consequently, about any kind of form, but of super-formal Intelligence or Light. In Hinduism, Buddhi corresponds to this super-formal level, the manifested transcendental Intellect, or in a mythological form, the multitude of gods (angels) representing different manifested divine aspects. In Kabbalah they are the ten sephirot. Guénon also mentions that Lucifer is the angel of the Crown (Kether), but this is another matter; we shall just mention the fact that what hides behind it bears a significance that should not be neglected.

²³ See p. 121.

²⁴ This Identity is the Supreme Reality and the Supreme Truth.

A book about Tradition and René Guénon

space and time exceeds its area of knowledge, the subtle modality of nature (physis), as well as the correspondence between macrocosm and microcosm, being ignored.²⁵

Since we have mentioned „the theory of knowledge” and because the book does not clarify the statement „for Guénon, the stress falls on epistemology”²⁶, let us deal with this issue. Epistemology is, to a high degree, a western and modern concept. Guénon rejects it on purpose. But let us explain this matter. Knowledge is One and in order for it to be what it is, it must be identical with the Truth. Now, the various modalities of understanding, of knowledge, correspond to the different modalities conditioning the indefinite planes of existence. In other words, each level of manifestation corresponds to certain conditionings, to certain limitations that obturate our View, our Knowledge. One of the applications of this fact is that we *are* in the modality that corresponds to our degree of knowledge. The centre is the best point of view inside such field of manifestation. When these views that correspond to different levels of manifestation are weighed, one must consider what could analogically be called „focalization”. Hence, one could understand that the centre of a field of manifestation is only virtually identical with the Principle whose zero degree projection on the axle is this centre. Thus, the central vision within manifestation is the vision on the axle.²⁷ If this is the privileged point of view in contemplating the Truth, any other point within this field of existence is qualitatively inferior to its corresponding centre and, simultaneously, is opposed to all the indefinite perspectives that are implicitly external to it. Such a view, from the circumference, may be called, also analogously, “optical angle”. As a note, we should mention here a curious fact: the societies that strived to represent the Truth symbolically did it in ways which eluded any kind of preeminence of the esthetical considerations, the main purpose of representation being the noetical one. Thus, the form was conditioned by limits imposed by the degree of Knowledge.²⁸ In other words, it seems the whole effort was concentrated on „focalization”. And it is a very well known fact that what in the West bears the name of Renaissance, the noetical discourse, so to speak, of the representation of Truth starts to be more and more subdued to the conditionings of *perspective*, or of what we have called above, „the optical angle”.

Epistemology only translates such a horizontal vision and deals in an awkward manner with the axiological problem regarding perspectives situated within the same plane and which, subdued by modern mental conditionings, stare more or less baffled at each other or aimlessly. For them, the centre became occult indeed.

²⁵ We draw your attention upon the fact that the individual-human nature is a psycho-somatic compound; thus, if in a very curious way, in what the West called “the theory of knowledge”, the fact that psychology is studied separately from modern physics or medicine, and the subtle anatomy is ignored, only shows how far the western mentality is from any truth that concerns it directly and immediately. On the other hand, we wonder what the microcosmic correspondents of such concepts as wormholes, black holes, dark matter, etc. could be.

²⁶ See p. 159.

²⁷ Moreover, we should note here that for the initiatory route, which unfolds in an inverted analogical direction with the cosmogonical one, reaching the centre of that state leads the eyes strictly upwards on the axle; the look is not radial drawn towards the periphery of that field, and, least of all, towards the infernal worlds. The look directed towards the periphery is a sacrificial one and it corresponds to the avatāric and cosmogonical functions which in Christianity correspond to Jesus Christ, respectively to the Logos.

²⁸ Analogously, we have the same relation between form and knowledge as far as the different states of being are concerned.

But because the androgyny of the Primordial Man is debated upon²⁹ and because this is closely linked to what we have said above, let us note that, truly, as shown,³⁰ Adam corresponds to the central point in which the oppositions become complementary, working together to recreate the union, the Edenic marriage. But two aspects have been omitted. The first one is that Adam, in its androgynous form, has a non-disjunctive view due to the union of complementarities, and this is exactly why he is able to direct his look axially towards the superior. On the contrary, not only would he not know where to look (being lost), but he would not have the Power for such a contact either (he would become blind because he would be subdued to the rationally-disjunctive error). And what is usually understood in an ethical manner (the primordial sin), only translates at an inferior level a cosmogonical actualization. Thus, the androgynous Adam is the one within whom the oppositions form the unity of complementarities. This is exactly why one can see Eden as the Presence (Shekinah) of Peace (Sakīnah). Thus, this state is not virtual to him, but as actual as it can be.³¹ This brings us to the second omitted aspect. Since we accept Adam's actual androgyny, we cannot apply the virtuality of the complementary concord to him too. It would be nonsense. Virtual, for him, are the centers of the superior planes of existence. Furthermore, the fact that Adam is androgynous signifies that the real and natural state of man is exactly this, its realization not being virtual but as real as it can be. *Hic et nunc, hic et ubique*. And if we carry these considerations further, we could state the same truth until the level of the Supreme Principle, because the larger always contains the smaller. Ramana Maharshi insisted on the fact that realization doesn't require any effort, for if it did, man would yearn something external to him. Thus, a really metaphysical view cannot take into account any possibility or potency, since everything is real in simultaneity.³²

²⁹ See p. 158-161.

³⁰ See p. 158 and 160.

³¹ On the p. 206 it is reiterated, while mentioning the interpretation of St. John of Damascus again, that Adam fails the union of complementarities. We repeat that, from our point of view, things are not in this way. If this were the truth, man would not actually possess the access to the Earthly Paradise. And this actuality is meta-historical, and by this we want to underline once and for all that the reality of Incarnation is not conditioned by the contingency of the chronological moment – hence the confusion between the chronological present, that is *modernity*, and the ontological Presence or the *Eternity*. The reason why such an erroneous interpretation is made has its origin in the attempt of explaining exoterically the role of Christ. And our opinion is that it is a useless effort that, as we see, can give birth to some major confusion. The Incarnation of the Logos is made on the station which corresponds to Adam – the androgynous psyche. If the latter were not in the centre (the heart) as an axial projection of the cosmogonical Logos (the Universal Heart), we would not have been able to speak neither of androgyny, nor of Peace in what man in his primordial state is concerned. At the same time we notice the perpetuation of the confusion between the metaphysical and the cosmological planes. This fundamental misunderstanding gives birth to confusions such as the one between the Universal Man and the Primordial Man, between the centre of a plane of existence as cosmological centre on one hand, and the ontological (cosmogonical) or trans-ontological centre as a metaphysical centre on the other hand, etc. And exactly because such interpretation is accepted, one can draw the conclusion (p. 209) that Golgotha, as an axial symbol, doesn't represent exactly this axle, thus the centre itself, but “the nearest point to the paradise Adam left”. Actually, Golgotha and Eden correspond to the same centre, and the latter corresponds to Christ's place of birth. Three designations for the same centre.

³² It is obvious that all Steiner's delusions presented (p. 162-163) as auxiliaries for understanding the distinction between the immediate intellectual intuition and the mediate discursive reason, have no use whatsoever; moreover, they can be considered dangerous for they lead to serious misunderstandings.

A book about Tradition and René Guénon

In the end we would like to underline certain facts. We repeat that, apart from the confusions it may create in the minds of those who have no knowledge or understanding of the traditional doctrines, we consider the volume we have reviewed a good sign. In its pages it is clear that the Spirit blows wherever It chooses to and the sparkles may come when you least expect them to. As we have already mentioned in the beginning, these dialogues are triggered by an honest wish to understand. This is the most important thing for us, more important even than the fact that, sometimes, this comprehension is shielded by certain mental habits. It is obvious that for certain people the brightness of truth casts away any shadow, now matter how deeply it is rooted, while for others the same glow remains invisible even if it shines in front of their eyes. Nothing is random and meaningless, and everything happens for fulfillment and apocalypse.

O carte despre Tradiție și René Guénon

M. Capruta

La editura Humanitas, a apărut recent un volum intitulat *Sensuri metafizice ale crucii*. Acesta constituie transcriptul unor discuții prilejuite de formarea periodică a unor „mese rotunde” - în prima jumătate a anului 2002 - ce au avut drept scop întâlnirea cu scrierile lui René Guénon în general, și cu una dintre ele în mod particular, și anume *Le symbolisme de la croix*.¹ „Convivii” sunt în număr de patru, și îi enumerăm în ordinea în care apar pe copertă: Anca Manolescu, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici și Gabriel Liiceanu. Lor li se alătură pentru o convorbire, Ion Marin.

Nu putem decât să salutăm un astfel de demers, căci în opinia noastră, ceea ce aceste întruniri au prilejuit nu constituie familiarizarea cu un autor ci apropierea de metafizica și cosmologia tradițională, fapt rarism în zilele noastre. Discuțiile sunt conduse de Andrei Pleșu care, alături de Anca Manolescu, are un interes mai vechi pentru opera lui Guénon, cei doi posedând o informație mai bogată iar înțelegerea lor dovedindu-se mai profundă. Ceea ce dorim să remarcăm însă, este că discuțiile se poartă cu onestitate de către toți ce iau parte la ele. Și tocmai această onestitate este motivul pentru care cartea ar trebui parcursă. Iar aici ajungem la considerații ce țin de receptarea publică a acestui volum.

Pentru publicul larg, nefamiliarizat cu tema, cartea poate constitui o sursă de confuzii. Diferitele opinii exprimate, ce provin din puncte de vedere eterogene și tributare, în grade diferite, mentalității occidentale, caracterul colocvial, angajarea onestă și uneori aprinsă fac ca unele lucruri să fie prezentate eronat, iar altele au ca sursă premise pe care le considerăm greșite de la bun început. Cu toate acestea, aceleași trăsături care pentru o anumită categorie de public operează ca piedici, și pentru care cartea este mai degrabă nerecomandată dacă scopul ei se vrea a fi o prezentare corectă a metafizicii tradiționale, pentru publicul avizat ele constituie punctul de atracție al volumului. Și de cele mai multe ori, ceea ce conferă cu adevărat importanță acestui transcript nu este neapărat informația care se oferă ci prilejul de a observa felul în care ea este procesată și, deloc lipsit de interes, mai ales pentru cei care știu ce înseamnă să pornești pe un astfel de drum, idiosincraziile provocate de expunerea acesteia, iritații pe care le găsim izbitor de familiare atât ca reacții în sine cât și ca fel de manifestare.²

Problemele asupra cărora vom stărui sunt acelea despre care am considerat că cer cu necesitate lămuriri. Cartea este plină de idei, speculații, comentarii care nu pot fi toate expuse aici și dezbătute, deși în marea lor majoritate sunt mai mult sau mai puțin discutabile. Asta nu

¹ Vezi *Sensuri metafizice ale crucii*, Humanitas, București, 2007.

² Trimitem la studiul nostru *Sol Invictus, Sol Niger, Oriens*, Volume 3, Numbers 11-12, November 15, 2006, p. 5-6.

O carte despre Tradiție și René Guénon

înseamnă însă că nu se spun și lucruri cu care suntem într-un tot de acord, dar cum acestea se amestecă inextricabil cu toate celelalte, este aproape imposibil pentru cel neavizat să discearnă.

Ceea ce ne sare în atenție pentru început este felul în care e înțeleasă funcțiunea lui Guénon, și ne referim aici, fără a mai insista în continuare asupra acestui punct, la abundența de expresii precum: „esoterismul guénonian”, „construcții de tip guénonian”, „construcții guénoniene”, „teorii guénoniene”, „doctrina lui Guénon” etc.³

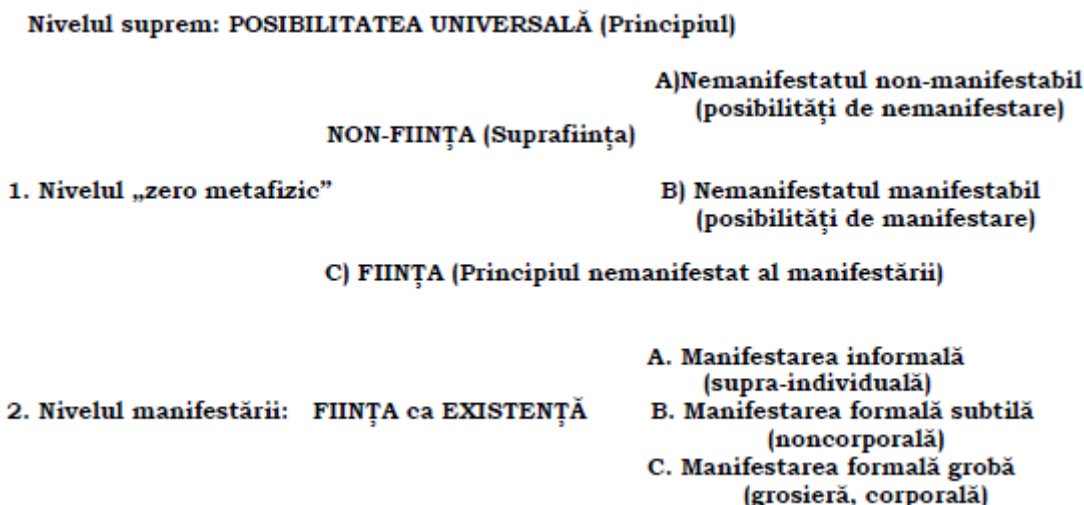
Discuțiile au ca bază de lucru o așa-numită „schemă a Posibilității Universale”, și deși înțelegem că scopul ei e pur auxiliar, această schemă este totuși sursa principală a confuziilor majore de care se lovesc participanții la aceste dialoguri.⁴ Niciunde în opera lui Guénon și nici în vreun text tradițional nu vom întâlni o asemenea schemă. De fapt orice încercare de schematizare este o deprindere pur occidentală, iar dacă dorim să înțelegem ceea ce se situează dincolo de nivelul manifestării, orice fel de schematizare constituie de-a dreptul o piedică în acest demers. Înțelegem că este folosit uninstrumentar occidental pentru un mental care-i corespunde dar tocmai asta **nu** vom găsi niciodată la Guénon – cel puțin nu în această manieră și nu cu acest scop –, exact pentru că Occidentul nu mai posedă cunoașterea metafizică integrală, deci implicit nici instrumentul pentru a ajunge la ea. Așadar, modalitatea

³ Să menționăm în trecere și alte aspecte întâlnite pe parcursul acestor convorbiri. Se spune la un moment dat (p. 25) că „în fața unui public, poziția lui Guénon și a celor care o apără ar avea câștig de cauză”. Noi înclinăm să credem că situația stă chiar invers. Căci deși înțelegem la ce se face aici aluzie, trebuie să spunem că esoterismul nu e exoterism. Așadar partea doctrinei care vizează calea bhaktică, nu este ceea ce Guénon prezintă în scrierile sale, având de fapt de a face aici cu ceea ce prin „natura” sa este rezervat unei *elite* intelectuale. De asemenea, într-un alt loc (p. 47) se face confuzia des întâlnită între Omul Universal și Adam. Să notăm că dacă se are în vedere Omul Primordial (Adam), acesta nu reprezintă decât centrul unui nivel de existență, în speță cel individual-uman, și nu realizarea ființei totale care îl desemnează pe Omul Universal. Totuși, la p. 93 se remarcă corect că Adam Kadmon este Omul Universal, deși avem impresia persistenței confuziei. Într-adevăr „granița” între cele două realități ține de domeniul *virtualului*, care este limita umană văzută de jos în sus. Dar această virtualitate nu trebuie înțeleasă ca identitate decât dacă privim de sus în jos (cazul funcțiunii avatârice). În Creștinism, putem spune că Logosul este expresia Omului Universal iar Iisus Christos expresia renovării nivelului uman individual de existență, așadar Noul Adam. Cu toate acestea, Iisus Christos nu este decât virtualmente (de această dată privim de sus în jos) supus condiționărilor manifestării, căci în cazul Său, problema Omului Universal este indisolubil legată de funcțiunea avatârică. Problematika Omului Universal în Creștinism mai e dezbătută la p. 96, 107. Altundeva se afirmă (p. 66) că „limita noastră de gândire a fost destul de bine fixată de câteva secole încoace”. Dacă acest lucru ar fi adevărat, aceasta ar însemna că omul a gustat din fructul oprit acum câteva secole, căci ce altceva îl definește pe omul descentrat dacă nu instanța rațiunii discursive? Această limitare e însăși limita superioară a individului uman căzut, deci „fixarea” ei coincide cu dobândirea conștiinței duale, alteritare. Tot aici (p. 66) se pune întrebarea: „forțând limita obții ceva consistent?” Să remarcăm că tocmai această transgresare înspre superior este ceea ce se numește asceză spirituală sau dobândirea nivelurilor superioare ale ființei, însă această transcendere nu se face prin rațiune ci prin Spirit, ceea ce este depășit fiind tocmai rațiunea ca limită; cel care cunoaște dincolo de limita individual umană nu se mai situează decât virtual sub imperiul modalităților ce condiționează acest nivel de existență. De aceea, dacă se pune problema, „cât din acest tip de discurs (*metafizic*, n.n.) are credibilitate mare, medie sau nulă” (p. 67), n-am putea decât să răspundem că acest discurs nu se adresează fideismului ci gnozei, fapt, de altfel, bine punctat chiar în text (p. 78). Și exemplele ar putea continua.

⁴ La p. 156 a volumului se vorbește tocmai despre „La résolution des oppositions”, și ca atare ne întrebăm de ce e aleasă, ca punct de pornire pentru aceste dialoguri, schematizarea care cere cu necesitate conceptualizare limitativă, îmbucătățire, analiză, deci tot ceea ce se situează la polul opus înțelegerii non-disjunctive. Cu atât mai mult cu cât la p. 256 se afirmă de-a dreptul: „Aș încerca să înțeleg lucrurile mai intuitiv”.

O carte despre Tradiție și René Guénon

de expunere ortodoxă a acestor realități nu poate fi decât una de tip oriental, adusă însă la nivelul de înțelegere al Occidentului modern. De fapt, și nu întâmplător, la singura conferință ținută vreodată de către Guénon, la Sorbona, tocmai pentru că acesta cunoștea mentalitatea auditoriului, afirmă următoarele: „noi vorbim despre ceva ce este, în sine, cu adevărat și absolut nelimitat, deci cu neputință de închis în vreo formulă și în vreun sistem”.⁵ Astfel, schema de care vorbim este următoarea:

Dacă am afirmat că o astfel de schematizare este de-a dreptul nepotrivită pentru înțelegerea a ceea ce ea vrea să ilustreze, trebuie să spunem acum că nu suntem de acord nici cu ceea ce ea cuprinde, căci dispunerea elementelor ce o compun reflectă în mod eronat ceea ce transmite Guénon. Așadar, Posibilitatea Universală nu trebuie înțeleasă ca vârful unei piramide ci ca Ceea ce conține Totul, fiind în mod riguros expresia Infinitului, care nu este nici sus, nici jos, nici în vârf, nici la bază. Este *nici, nici (neti, neti)*, după expresia hindusă. Posibilitatea Universală conține posibilitățile de nemanifestare care sunt domeniul NeFiinței și posibilitățile de manifestare (doar în măsura în care sunt manifeste) care corespund Ființei.⁶ Ființa, în Sine non-manifestă, este conținută în aceste posibilități de nemanifestare, așadar noi nu putem vedea nici un fel de disjungere la nivelul NeFiinței, cu atât mai puțin una de felul celei 1.A și 1.B.⁷ Pentru noi, o astfel de distincție este o eroare. NeFiința conține Ființa într-un „mod” ce se află dincolo de orice confuzie sau discriminare, așadar Ființa nu se topește în NeFiință dar nici nu apare ca distinctă, căci „natura” Ei este, la rigoare, non-manifestă, astfel situându-se în sânul posibilităților de nemanifestare.

Ceea ce este non-manifest la nivelul Ființei, și aparține în consecință posibilităților de nemanifestare, sunt tocmai acele *posibilități de manifestare non-manifestate*. Și, în continuare, ceea ce este manifest la nivelul Ființei sunt tocmai *posibilitățile de manifestare*

⁵ Vezi **Guénon**, *La Métaphysique Orientale*.

⁶ Vezi **Guénon**, *Les États multiples de l'être*, cap. 3; și **Guénon**, *L'Homme et son devenir selon le Vedānta*, cap. 15.

⁷ În schemă este folosită și o terminologie care poate provoca confuzie: așadar 1.A reprezintă *posibilitățile de nemanifestare*, 1.B reprezintă *posibilitățile de manifestare non-manifestate* iar 1.C *posibilitățile de manifestare manifestate*; așa fiind 1.C nu-și mai are rostul, suprapunându-se în realitate pe nivelul 2 al schemei.

O carte despre Tradiție și René Guénon

manifestate. Vedem astfel cum totul e conținut în Posibilitatea Universală, disjuncția, la orice nivel s-ar situa, neavând decât o realitate relativă: existența e în Ființă, aceasta din urmă e în NeFiință, iar aceasta în Posibilitatea Universală.

În consecință, o adoua disjungere cu care nu putem fi de acord este cea care separă Ființa (1.C) de *posibilitățile de manifestare non-manifestate* (1.B). Așadar, este cât se poate de riguros să afirmăm că Ființa este în sânul NeFiinței sau învăluind-O, fără a se confunda cu aceasta din urmă, precum sâmburele unui fruct sau precum coaja acestuia. Așa fiind, dacă 1.C se suprapune în realitate peste nivelul 2, rezultă că manifestarea, în toată universalitatea ei, nu este altceva decât o vedere a ființei supusă condiționărilor, iar non-manifestarea este Vederea prin excelență, decon condiționată, sintetic-globală și imediată. Altfel spunând, manifestarea e vederea reflectată (apariția) a ființei, iar non-manifestarea e Certitudinea Adevărului, vederea directă.

Pe de altă parte, nivelul lui Unu metafizic nu apare reprezentat în schemă. Or, acest Unu reeprezintă tocmai nivelul Ființei, ca expresie nenumibilă a nenumibilului, sau altfel spus, ca *posibilitatea de manifestare manifestabilă* (expresie), în sine non-manifestă (nenumibilă – desemnând *posibilitățile de manifestare non-manifestate*), a *posibilităților de nemanifestare* (a nenumibilului). Acest nivel este înlocuit în schemă cu 1.B. Posibilitatea Universală sau Infinitul este *dincolo* de toate acestea. Spune Josephus:

Pentru o rigurozitate maximă, Infinitul este chiar dincolo de Tăcere căci chiar dacă acest nume e folosit pentru a simboliza acest Suprem Mister, ceea ce el reușește este doar o aluzionare imperfectă. Chiar înțelegând Tăcerea în profunzime și înălțându-I semnificația dincolo de orice înțelegere rațional-discursivă ce necesită o contrabalansare în Sunet, Ea tot nu ar reuși să indice Infinitul căci nu s-ar sublima decât într-o Unitate ce transcende dualitatea, însă nu ar fi pentru acest motiv nimic mai mult decât atât. De altfel, împingând aceste considerații la limită, chiar Zero-ul în Sine ca Miez Ascuns al Unității, și deci ca Tăcere înțeleasă dincolo de Unitate, nu e Supremul Infinit.⁸

De altfel, eroarea nu se strecoară doar în înțelegerea acestui nivel, ci ea apare și în interiorul reprezentării domeniului manifestării. Așadar, 2.A ține într-adevăr de manifestarea supra-formală, universală, însă doar aceasta se situează pe acest plan. 2.B și 2.C fac parte din manifestarea formală, reprezentând pentru omul individual psihicul, respectiv somaticul. Astfel, 2.B nu poate aparține „noncorporalului” decât în acele cazuri deloc de invidiat.⁹ Pe de altă parte, dar în strânsă legătură cu ceea ce tocmai am afirmat, noi ne-am feri de la a folosi cuvântul „informal” pentru a desemna nivelul universal al manifestării căci el sugerează mai degrabă amorful decât supra-formalul. Oricum, având în vedere toate aceste schematizări și erori inerente, nu e surprinzătoare utilizarea inconștientă a acestui termen ce exprimă, după cum tocmai am remarcat, mai degrabă infernalul decât nivelurile superioare ale ființei.

⁸ *General considerations on Judaic esotericism (III)*, **Oriens**, Volume IV, Numbers 5-6, June 30, 2007.

⁹ Această confuzie apare și la p. 256. Vezi în recenzia noastră nota 22.

O carte despre Tradiție și René Guénon

Dacă urmărim cu atenție dialogul de la paginile 71-77, vom vedea câtă bătaie de cap dă această schematizare.

Un alt fragment asupra căruia considerăm că trebuie să ne oprim, e cel în care se încearcă lămurirea „schemei Posibilității Universale” cu ajutorul datelor esoterismului iudaic, eronat considerat de către domniile lor a fi mistică.¹⁰

De la bun început trebuie să spunem că această ”schemă” nu poate fi validată căci Kabbalah, precum oricare altă formă tradițională, în sâmburele ei metafizic, eludează orice fel de schematizare, după cum am remarcat acest fapt mai sus, dar mai mult, datele tradiției iudaice nu se potrivesc deloc cu nivelurile descrise de „tabloul” pe care lucrează autorii. Însă, simțim nevoia să ne exprimăm rezerva și în privința unor chestiuni care constituie propriu-zis „corpul” acestei incursiuni în esoterismul tradiției iudaice.

Se spune la un moment dat că pentru Kabbalah sau pentru orice altă tradiție metafizică manifestarea are loc în Dumnezeu¹¹ iar „pentru Guénon, manifestarea este, prin definiție, «exterioară» Principiului”.¹² Or această afirmație nu are niciun fundament, adevărul fiind de fapt contrariul și nu credem că e necesar să insistăm mai mult decât atât asupra acestui aspect. Menționăm doar cu titlu de exemplu cât se poate de explicit, capitolul *L'esprit est il dans le corps ou le corps dans l'esprit?*, din volumul **Initiation et Réalisation Spirituelle**. De fapt, dacă ar fi limpede că în volumele semnate de Guénon nu găsim ideile lui ci este prezentată o învățătură care nu-i aparține și nu a inventat-o el, acest tip de neînțelegere ar putea fi evitat, în special în privința unor aspecte ale doctrinei într-atât de esențiale precum imanența și transcendența Principiului.

Mai departe dorim să insităm asupra modului în care sunt prezentate în volum „etapele” manifestării conform Kabbalah-ei. În primul rând avem o rezervă în privința înțelegerii procesului emanationist ca fiind punctat de „praguri”, atunci când se consideră Ein-Sof și arborele sefirotic - care este propriu-zis Omul Universal -, chiar dacă înțelegem că termenul „prag” e folosit cu intenția corectă de a sugera, de a aluziona spre ceea ce se petrece acolo.

Motivele pentru care avem această opinie sunt următoarele: „pragul” sugerează și trimite – vrând-nevrând – spre „trecere”, iar rezerva pe care o avem față de acest termen se datorează faptului că el pare a fi fost confiscat de fenomenologie, și din păcate abuzarea lui cu această nuanță riscă să producă o reală confuzie pentru cel care dorește să înțeleagă metafizica tradițională. Așa cum este folosit în fenomenologie, „trecerea”, cum era de așteptat, trimite și se oprește ca putere de sugestie la nivelul Ființei. Și este normal să fie așa căci aici se uzează în procesul cunoașterii de intelectul rațional, strict individual, care operează așadar cu binoame sau complementare. Sunt două modalități, distincte ca subtilitate, în înțelegerea fenomenologică a Ființei ca „trecere”: una este cea care vorbește despre Ființă ca „limită”, ca „urmă” – *vestigio pedis* - în manifest, în existență, iar a doua perspectivă, situată la un nivel superior calitativ este cea care vorbește de „trecerea”, de „limita” dintre manifestare și nemanifestare.¹³ În acest al doilea caz, seignora îndeobște că ceea ce se are în vedere aici ca „limită” și ca „trecere” nu depășește cu nimic același nivel al Ființei. Căci dacă poate fi vorba

¹⁰ Vezi p. 79.

¹¹ Vezi p. 80-81.

¹² Vezi p.80.

¹³ În ambele variante Prezența este înțeleasă un Gol și o Absență. Iar aceasta este prin excelență cunoașterea individuală, de unde și durerea ca și cale spre centru. Ne întrebăm însă dacă nu această cale e singura rămasă disponibilă pentru cei mai mulți în aceste vremuri.

O carte despre Tradiție și René Guénon

de un prag sau despre o „trecere”, aceasta „limită” se găsește *între* ceea-ce-nu-poate-fi-numit și ceea-ce-poate-fi-numit, or această poartă e Numele Însuși – în sine nerostibil - care în tradiția Creștină este desemnat ca *Logos*, în cea Hindușă ca *Parashabda*, etc. Însă ceea ce poate fi numit „trecere” sau „prag”, sau „limită” sau folosind orice altă metaforă ce ar sugera inefabilul care „scapă”, aceea nu sugerează decât nivelul Unității care împacă, ca „trecere”, complementara inferioară. Or acesta este la rigoare nivelul Ființei. Căci Ne-Ființa ca Principiu al posibilităților de nemanifestare nu constituie nici o „trecere”. Fiind Însăși Tăcerea, aceasta nu mai rezolvă sintetic niciun fel de opoziție a complementarelor, ca „limită” sau ca „trecere” dincolo de ele. Așa fiind, nu putem vorbi de „prag” între Ființă și Ne-Ființă, ci doar între existență și Ființa non-manifestă.¹⁴ Aceasta din „urmă” e Cea care „scapă” existenței și despre care se poate spune că scapă chiar în mod aluzionant. Acesta e și motivul pentru care apofaza, ca modalitate a discursului, nu e decât catafază. Așa fiind, singura cale de realizare a aspectului non-manifest al Ființei, care într-un mod misterios se ocultează în Tăcerea Ne-Ființei, și dincolo de Ea, înțelegând aici atât Ne-Ființa în integralitatea ei cât și Infinitul, este intuiția spirituală, supra-rațională, non-discursivă și imediată, ce nu are niciun fel de măsură comună cu speculația filosofică sau cu fideismul religios, și în mod riguros se află dincolo de orice fel de discursivizare, chair aluzionantă.

Așadar, lăsând la o parte afirmațiile ce privesc orice fel de „prag” în interiorul „schemei” cu care lucrează domniile lor, schemă cu care nu putem fi în nici un fel de acord, din motivele deja expuse, trebuie să spunem că nu putem vedea sefirah Keter ca fiind un astfel de prag.¹⁵ De altfel, ar fi cu atât mai lipsit de sens să vorbim despre un prag între *Ein-Sof* (Infinitul) și *Ayin* (Nemanifestarea). Iar dacă lucrurile stau astfel, cu atât mai mult “pragul” nu poate trimite nici măcar aluzionant spre Nemanifestare sau spre Infinit. Așadar orice este considerat ca “trecere” și tot ceea ce poate desemna acest termen se oprește la nivelul Ființei. Dăm un citat din Josephus:

Keter Elyon (Croana Supremă) este numele NeFiinței și este identic cu Nimicul (*Ayin*). Aceasta este rădăcina germenului ascuns al manifestării. Și totuși această rădăcină nu este tot ceea ce *Ayin* semnifică ci doar aspectul nonmanifestat al germenului de manifestare. Nimicul se întinde inconceptibil dincolo de această rădăcină, fără însă ca această întindere să epuizeze Infinitul (*Ein-Sof*).¹⁶

Fragmentul arată în ce fel ar trebui înțeleasă co-esențialitatea, dincolo de orice distincție, din interiorul posibilităților de nemanifestare și dincolo de acestea. Dar pentru că în volumul pe care îl recenzăm nu astfel se înțelege domeniul non-manifestării, putem să găsim următoarea considerație dedusă dintr-o afirmație din ale lui Gershom Scholem, conform căreia sefiroturile sunt emanate din *Ein-Sof*, afirmație care luată ca atare nu poate fi decât adevărată.

¹⁴ De altfel, aceste “praguri” ar trebui evitate chiar și atunci când se are în vedere înțelegerea nivelului manifestării supra-formale, tocmai pentru că dintr-o anumită perspectivă aceasta ține tot de Universal. Or, Universalul, tocmai pentru că este ceea ce este, se situează dincolo de orice fel de îmbucătățire de natură individuală.

¹⁵ Vezi p. 83, unde pentru a sugera pragul se folosește metaforic cuvântul “vad”.

¹⁶ Vezi *General considerations on Judaic esotericism (III)*, **Oriens**, Volume IV, Numbers 5-6, June 30, 2007.

O carte despre Tradiție și René Guénon

Însă ceea ce se deduce din ea este exact expresia modalității profane de înțelegere a unor astfel de realități: “Sefiroturile nu își au așadar originea, rădăcina la nivelul Ființei”.¹⁷ Or această considerație nu poate fi adevărată, dacă nu doar din motivul deja prezentat și suficient, și anume că o disjungere la nivelul non-manifestării este o eroare, măcar pentru că această disjungere provoacă acest tip de schematizare împărțită de „praguri”, a cărei efect nu este nici mai mult nici mai puțin decât eroarea și neadevărul. Căci tot ceea ce *este* nu poate *fi* decât ca Ființă – într-o modalitate sau alta - și prin Ființă, ca aspect sau chip al Non-Manifestatului.

Să mai stăruim asupra unor aspecte. Găsim următoarea remarcă: „*Śruti* e percepție directă. E mai jos, într-un fel, decât cealaltă (*smṛti*, n.n.), care e o operațiune mentală. *Śruti* e contact nemijlocit, e auzire directă, deci e varianta «mai joasă» a cunoașterii; e empirie, dacă vrei – dar e, totodată, acces direct la sursă”. *Śruti* „e o operațiune care se exprimă cu evidența senzorului și nu cu evidența raționamentului”.¹⁸ Trebuie spus că avem de a face aici cu o gravă confuzie. *Śruti* este într-adevăr o *auzire* directă, imediată, fiind expresia, așa cum remarcă Guénon,¹⁹ a intuiției spirituale, supra-raționale, aparținând astfel domeniului Universal. Așadar nu este doar superioară rațiunii ci implicit superioară oricărei mijlociri estetice, în sensul cel mai propriu al cuvântului *aisthesis*. Orice ține de domeniul senzației este inferior rațiunii,²⁰ care la rândul-i e inferioară revelației, iar aceasta din urmă se situează sub nivelul intuiției spirituale directe. Or despre aceasta din urmă e vorba atunci când folosim termenul *śruti*. Simbolic, raportul dintre *śruti* și *smṛti* e analog cu cel dintre soare și lună. Aceasta din urmă nu face altceva decât să reflecte lumina soarelui. Acest fapt e de reală importanță pentru că una dintre aplicațiile sale e tocmai distincția între credință și gnoză. Așadar, oricum am privi lucrurile, *śruti* nu poate fi inferioară lui *smṛti*. Aceasta din urmă își extrage autoritatea din reflectarea primei, la un nivel inferior. *Smṛti* aparține într-adevăr mentalului, însă acesta este tocmai ceea ce dă măsura domeniului individual în vreme ce *śruti* reprezintă vederea directă spirituală.

Tocmai pentru că distincția între revelație și gnoză nu e făcută, la pagina 109 se afirmă nici mai mult nici mai puțin că „Micile Mistere sunt de competența filosofiei”. Ne vine greu să înțelegem cum se poate afirma o asemenea absurditate. Dar pentru ca raționamentul să fie dus până la capăt, filosofiei îi este suprapusă axiologic revelația ca și cale de acces spre Marile Mistere.²¹ Nu putem să nu zămbim când se consideră că centrul ființei individual-umane poate fi atins cu ajutorul acelei instanțe care i-a provocat acesteia tocmai descentrarea, căci suntem convinși, datorită indicației dată în text, că aici nu sensul pitagoreic al termenului este luat în considerare. Centrul paradisiac al lumii noastre este inima omului individual. Iar aceasta nu e inima de carne ci psihicul aflat în starea de androginie, de echilibru.²² Acel

¹⁷ Vezi p. 83.

¹⁸ Vezi p. 104.

¹⁹ Vezi *L'Homme et son devenir selon le Vēdānta*, capitolul 1.

²⁰ Menționăm că *agape* nu aparține senzorialului, ci face parte din triada de care vorbește Sfântul Pavel (I Corinteni 13,13): “Și acum rămân acestea trei: credința, speranța, dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea”. Repetăm că reintegrarea Evei conduce la realizarea Androgenului primordial.

²¹ Vezi p. 108.

²² Interesant că la p. 256, se pare că psihicul este înțeles în mod eronat ca aparținând unui nivel superior de existență. Din contră, el dă “măsura” gradului de apropiere față de centrul lumii uman-individuale. Corpul uman nu desemnează doar carnea, ci este un compus psiho-somatic. Îngerii, pe de altă parte, sau ceea ce acest cuvânt desemnează, adică manifestarea supra-formală, se situează la un nivel de existență în interiorul căruia nu mai putem vorbi propriu-zis de corp, așadar de vreo formă oarecare, ci de Intelegență

O carte despre Tradiție și René Guénon

psyche conținător, dacă putem să ne exprimăm astfel, al Shekinah-ei. De asemenea, cum poate oare fi atins prin revelație Paradisul Celest, care corespunde în mod riguros Eliberării (*moksha*) sau Identității Supreme, când revelația, prin ea însăși, sugerează necesitatea unei medieri pentru cel ce nu poate avea acces în mod direct și imediat? Căci nu putem spune că Misterul Suprem are revelația propriei Ființe, la fel cum nici Aceasta nu are revelația propriei manifestări. De altfel, în text, acest fapt evident apare foarte bine punctat fără însă a se realiza amploarea a ceea ce se spune: “Dacă întâlnirea cu divinul, prin care se produce revelația, nu poate fi o întâlnire cu Dumnezeu însuși, pentru că atunci întâlnirea e mortală, atunci cu cine are loc? Cu ce Față a Lui?”²³ Această interogație, înțeleasă cum trebuie, ar trebui să ofere cheia a ceea ce se mizează atunci când se utilizează expresia de Identitate Supremă.²⁴ Cu alte cuvinte, Cine poate să-l întâlnească pe Dumnezeu Însuși (Gottheit, Brahma nirguna, Ein-Sof) și cine trebuie să moară pentru o astfel de întâlnire?

În fața prezentării datelor tradiționale de factură cosmologică și metafizică, observăm în aceste discuții o anumită nevoie mai mult sau mai puțin unilaterală de a face trimiteri la ultimele „descoperiri” și teorii științifice moderne, care ar merge în sensul „validării” celor prezentate. Trebuie să spunem că o astfel de perspectivă oricât de „interesantă” ar putea părea la prima vedere pentru unii, nu prezintă în mod real niciun interes pentru cel angajat în efortul ascezei spirituale. De altfel, acest mod de a privi doctrina tradițională nu face decât să demonstreze că în ochii unora aceasta apare ca un fel de curiozitate exotică care, mai mult sau mai puțin paradoxal, e „validată” chiar și de cele mai recente concluzii ale științe profane. Or, lăsând la o parte locul pe care această perspectivă îl ocupă în raport cu înțelegerea reală a lucrurilor, trebuie spus că tot ceea ce fizica profană reușește să cuprindă se situează la nivelul grosier al manifestării: spațiul și timpul calificat scapă câmpului ei de înțelegere, modalitatea subtilă a naturii (*physis*) fiind ignorată,²⁵ precum și corespondența macrocosmos-microcosmos.

Dar pentru că am pomenit de „teoria cunoașterii” și pentru că în carte lucrurile nu sunt făcute limpezi atunci când apare afirmația că „la Guénon, accentul cade pe epistemologie”,²⁶ să ne oprim asupra acestei probleme. Epistemologia e o concepție eminamente modernă și occidentală. Guénon o respinge expres. Însă să lămurim despre ce este vorba. Cunoașterea este Una iar pentru ca aceasta să fie ceea ce este, ea trebuie să fie identică cu Adevărul. Acum, diferitele modalități de înțelegere, deci de cunoaștere, corespund diferitelor modalități ce condiționează indefinitele planuri ale existenței. Cu alte cuvinte, ficare plan al manifestării corepunde unor condiționări, unor limitări care ne obturează Vederea, Cunoașterea. Una din aplicațiile acestui fapt este că *suntem* în modalitatea corespondentă gradului de cunoaștere.

sau Lumină supra-formală. În Hinduism acestui nivel supra-formal îi corespunde Buddhi, Intelectul transcendent manifest, sau într-o formă mitologizată, multitudinea de zei (îngeri), ce reprezintă diferitele aspecte divine manifestate. În Kabbalah este vorba de cele zece sefirot-uri. De altfel, Guénon amintește că Lucifer este îngerul Coroanei (Keter), însă acesta e un alt subiect; menționăm totuși că ceea ce se ascunde în spatele lui are o semnificație deloc neglijabilă.

²³ Vezi p. 121.

²⁴ Această Identitate nu e altceva decât Suprema Realitate și Supremul Adevăr.

²⁵ Readucem în atenție că natura individual-umană e un compus psiho-somatic, așadar dacă într-un mod curios, în ceea ce Occidentul a numit “teoria cunoașterii”, psihologia e studiată separat de fizica modernă sau de medicină iar anatomia subtilă e ignorată, arată cât de departe se află mentalitatea occidentală față de orice adevăr ce o privește în mod direct și imediat. Pe de altă parte, ne întrebăm care ar putea fi corespondentul microcosmic pentru concepte precum wormholes, blackholes, dark matter, etc.

²⁶ Vezi p. 159.

O carte despre Tradiție și René Guénon

Punctul optim de vedere din interiorul unui plan de manifestare este centrul acestui plan. Când se face „cântărirea” calitativă a tuturor acestor viziuni centrale ce corespund diferitelor niveluri ale manifestării, se ia în considerare ceea ce se poate numi în mod analogic „focalizare”. De aici se poate înțelege că centrul unui plan al manifestării este identic doar în mod *virtual* cu Principiul a cărui proiecție plană la un unghi de zero grade este acest centru. Așadar, viziunea centrală din interiorul manifestării este o viziune *pe ax*.²⁷ Dacă acesta este punctul de vedere privilegiat în contemplarea Adevărului, orice alt punct din interiorul unui plan de existență este inferior calitativ centrului corespunzător și, concomitent, se află în opoziție cu indefinitele perspective care-i sunt implicite exterioare. O astfel de viziune, de pe circumferință, poate fi numită tot în mod analog, „unghi optic”. Și făcând o paranteză, putem să remarcăm aici un fapt curios. Societățile care încercau reprezentarea simbolică a Adevărului o făceau în modalități ce eludau orice fel de preeminență a considerentelor estetice, scopul principal al reprezentării fiind cel noetic. Așadar, forma era condiționată de limitele pe care le oferea gradul de Cunoaștere.²⁸ Cu alte cuvinte, e ca și cum tot efortul era concentrat înspre „focalizare”. Or știm foarte bine că odată cu ceea ce în Occident poartă numele de Renaștere, discursul noetic, dacă putem să ne exprimăm astfel, al reprezentării Adevărului începe să fie supus din ce în ce mai mult condiționărilor *perspectivei*, sau a ceea ce am numit mai sus „unghi optic”.

Epistemologia nu face altceva decât să traducă o astfel de viziune orizontală, și să-și pună în mod ciudat problema axiologică pentru perspective situate în același plan și care intrând sub imperiul condiționărilor mentalității moderne, privesc mai mult sau mai puțin derutate unele spre altele sau niciunde. Pentru ele centrul a devenit într-adevăr ocult.

Dar pentru că se face vorbire despre problema androginiei omului primordial²⁹ și pentru că aceasta stă în strânsă legătură cu cele spuse mai sus, să notăm că, într-adevăr, așa cum bine se remarcă,³⁰ Adam corespunde punctului central în care opozițiile devin complementare, conlucrând astfel la reîmplinirea uniunii, căsătoriei edenice. Ceea ce se pierde din vedere însă sunt două aspecte. Primul este că Adam, în forma sa androgină, are în mod actual această vedere non-disjunctivă a uniunii complementare, și acesta este tocmai motivul pentru care poate să-și îndrepte axial privirea spre superior. Altfel, nu doar că nu ar ști unde să privească (fiind pierdut), dar nu ar avea nici Puterea unui astfel de contact (ar orbi căci ar fi supus erorii rațional disjunctive). Or ceea ce este îndeobște înțeles într-o manieră eticizată (păcatul primordial) nu face decât să traducă la un nivel inferior o actualizare cosmogonică. Așadar, Adam androgin este cel în care opozițiile se conciliază în unitatea complementarelor. Tocmai de aceea putem vorbi despre Eden ca despre Prezența (Shekinah) Păcii (Sakīnah). Astfel, această stare nu este pentru el virtuală ci cât se poate de actuală.³¹ Iar aici ajungem la al

²⁷ De altfel, aici ar trebui remarcat că pentru parcursul inițiativ, care se află într-o analogie inversă cu cel cosmogonic, atingerea centrului acelei stări îndreaptă privirea strict pe ax în sus, fără ca aceasta să fie atrasă radial spre periferia aceluși plan, și cu atât mai puțin spre lumile infernale. Privirea îndreptată spre periferie este una sacrificială și corespunde funcțiunii avatârice și celei cosmogonice, funcțiuni care în Creștinism corespund lui Iisus Christos, respectiv Logosului.

²⁸ În mod analog, tot astfel stă raportul între formă și cunoaștere în ceea ce privește diferitele stări ale ființei.

²⁹ Vezi p. 158-161.

³⁰ Vezi p. 158 și 160.

³¹ La p. 206 se reiterează, invocându-se din nou interpretarea Sf. Ioan Damaschinul, că Adam ratează uniunea complementarelor. Repetăm că din punctul nostru de vedere, lucrurile nu stau așa. Dacă acesta ar fi adevărul, omul nu ar avea în mod actual acces la Paradisul Terestru. Iar această actualitate este

O carte despre Tradiție și René Guénon

doilea aspect care este omis. Din moment ce acceptăm androginia actuală a lui Adam nu putem să afirmăm tot pentru el virtualitatea cumcordiei complementare. Ar fi un nonsens. Virtuale, în ceea ce îl privește, sunt centrele planurilor superioare de existență. Mai mult, faptul că Adam e androgin, semnifică că starea reală și naturală a omului este tocmai aceasta, dobândirea ei nefiind virtuală ci cât se poate de actuală. *Hic et nunc, hic et ubique*. Și dacă ducem aceste considerații și mai departe, am putea să facem aceeași afirmație până la nivelul Principiului Suprem căci întotdeauna ceea ce este mai mare îl conține pe cel mai mic. Ramana Maharshi insistă asupra faptului că Realizarea nu presupune niciun efort, căci dacă ar fi astfel, omul ar tinde spre ceva ce îi este exterior. Așadar, o vedere cu adevărat metafizică nu poate să ia în considerare nici o virtualitate sau potență, totul fiind actual în simultaneitate.³²

Pentru încheiere am vrea să facem câteva precizări. Reiterăm că volumul recenzat, dincolo de confuziile pe care le poate provoca celor ce nu au niciun fel de cunoaștere sau înțelegere pentru doctrinele tradiționale, pentru noi totuși reprezintă un semn îmbucurător. Reiese cu evidență din paginile acestuia că Duhul suflă unde vrea iar sclipirile pot apărea de unde nu te aștepti. Așa cum am spus la început, dialogurile pleacă dintr-o dorință onestă de a înțelege. Asta, pentru noi, este cel mai important, mai important chiar decât faptul că uneori această înțelegere e ecranată de anumite deprinderi mentale. Căci e limpede că pentru unii strălucirea adevărului alungă orice umbră oricât de adânc înrădăcinată, iar pentru alții aceeași strălucire rămâne invizibilă chiar dacă aceasta luminează în fața lor. Nimic nu e întâmplător și lipsit de semnificație, și tot ce se petrece are loc pentru împlinire și apocalipsă.

metaistorică, și prin asta vrem să subliniem odată pentru totdeauna că realitatea Întropării nu e condiționată de contingența momentului chronologic – de unde și confuzia între prezentul chronologic, adică propriu-zis *modernitatea*, și Prezența ontologică sau *Eternitatea*. Motivul pentru care se face totuși o asemenea interpretare eronată își are originea în încercarea explicitării exoterice a rolului lui Christos. Și părerea noastră este că e o forțare inutilă, și după cum vedem, poate da naștere unor confuzii deloc minore. Întroparea Logosului Se face pe stația corespunzătoare lui Adam – psihicul androgin. Dacă acesta din urmă nu s-ar fi situat în centru (inimă) ca proiecție axială a Logosului cosmogonic (Cordul Universal), nu am fi putut vorbi nici de androginie, nici de Pace în ceea ce-l privește pe om în starea lui primordială. Observăm totdată perpetuarea confuziei între planul metafizic și cel cosmologic. Această neînțelegere fundamentală dă naștere confuziilor între Omul Universal și Omul Primordial, între centrul unui plan de existență ca centru cosmologic pe de o parte și centrul ontologic (cosmogonic) sau trans-ontologic ca centru metafizic pe de altă parte, etc. Și tocmai pentru că se acceptă o astfel de interpretare, se poate ajunge la afirmația (p.209) că Golgota, ca simbol axial, nu reprezintă chiar acest ax, așadar centrul propriu-zis, ci “punctul cel mai apropiat de paradisul pe care Adam l-a părăsit”. În realitate, Golgota și Edenul corespund aceluiași centru, iar acesta din urmă locului nașterii lui Christos. Trei designații aparent distincte pentru unul și același centru.

³² Este evident că toate fanteziile lui Steiner prezentate (p.162-163) ca auxiliare pentru înțelegerea distincției între intuiția intelectuală imediată și rațiunea discursivă mediată, nu au niciun fel de utilitate, fiind chiar periculoase căci pot provoca confuzii dintre cele mai grave.